

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PAREIGŪNŲ IR KARIŲ
VALSTYBINIŲ PENSIJŲ ĮSTATYMO 16 STRAIPSNIO 3 DALIES
1 PUNKTO (2015 M. BIRŽELIO 25 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES
LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2021 m. liepos 16 d. Nr. KT129-A-N10/2021

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Giedrės Lastauskienės, Vytauto Mizaro, Algio Norkūno, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2021 m. liepos 15 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 15-A/2020 pagal pareiškėjo [duomenys neskelbiami] prašymą Nr. 1A-142/2020 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaravo Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktas (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko, pasak pareiškėjo, Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu ir taip vykdė Lietuvai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais ir Lietuvos Respublikos naudai.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Prašymo aplinkybės ir pareiškėjo argumentai

1. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2018 m. gegužės 25 d. sprendimu patenkino pareiškėjo skundą ir panaikino dėl jo priimtus Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos ir jos teritorinio skyriaus sprendimus, kuriais, apskaičiuojant pareiškėjui skiriamą pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti nebuvo įskaitytas tarnybos laikotarpis LSSR valstybės saugumo komitete nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 1991 m. rugpjūčio 31 d.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2020 m. kovo 25 d. sprendimu patenkino Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinio skyriaus apeliacinį skundą, panaikino Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. gegužės 25 d. sprendimą ir pareiškėjo skundą atmetė kaip nepagrįstą, o minėto laikotarpio į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti nurodė neįskaityti, konstatavęs, kad pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2015 m. birželio 25 d. redakcija) į asmens tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti laikotarpis po 1990 m. kovo 11 d. gali būti įtraukiamas tik jeigu asmuo, vykdant SSRS visuotinės karinės prievolės įstatymą, buvo prievarta paimtas į būtinąją karo tarnybą, o pareiškėjo atveju nėra duomenų, kad jo tarnyba laikotarpiu po 1990 m. kovo 11 d. buvo prievartinė.

2. Pareiškėjas kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas ištirti, ar Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktas (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu ir taip vykdė Lietuvos Respublikai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais ir Lietuvos Respublikos naudai, neprieštaravo Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

3.1. Pareiškėjo teigimu, ginčijamu teisiniu reguliavimu pažeidžiamas konstitucinis teisingumo principas, nes faktinis asmenų tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d. neprilyginamas tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti tik dėl to, kad asmenys neatitinka sąlygos būti pašaukti atlikti prievartinę būtinąją karo tarnybą, nors jie tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose po 1990 m. kovo 11 d. atliko, pasak pareiškėjo, Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu, jos metu vykdė Lietuvos Respublikai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais ir Lietuvos Respublikos naudai, taigi buvo lojalūs Lietuvos valstybei.

Pareiškėjo nuomone, pareigų ėjimas Lietuvoje veikusiose SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose po 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ir pavedimu galėtų būti prilyginamas prievartinei tarnybai, nes gavę atitinkamus Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymus tokie asmenys nebuvo laisvi rinktis, kaip elgtis, jų valia buvo suvaržyta.

3.2. Pareiškėjas taip pat pažymi, kad Lietuvos valstybės labai veikę asmenys turėtų būti prilyginami Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2020 m. gegužės 7 d. redakcija) 1 punkte nurodytiems asmenims, kuriems tarnybos SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose, vykdytiniuose Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos reikalų sistemos įstaigų apsaugą ir kontrolę, po 1990 m. kovo 11 d. laikas įskaitomas į laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, nes jie toje tarnyboje liko siekdami padėti Lietuvos Respublikai ir vykdė Lietuvos Respublikai svarbias funkcijas bei veikė Lietuvos Respublikos interesais. Pasak pareiškėjo, SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose tarnavę asmenys, kaip ir pataisos darbų įstaigose ir tardymo izoliatoriuose tarnavę asmenys, buvo lojalūs Lietuvos Respublikai. Todėl, pareiškėjo teigimu, asmenys, tarnaudami SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose veikę Lietuvos Respublikos interesais ir vykdę Lietuvos valstybei svarbias funkcijas, turėjo pagrįstą lūkestį, kad šis jų tarnybos laikotarpis bus įskaičiuotas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti taip, kaip yra įskaičiuojamas asmenims, atlikusiems tarnybą SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose, vykdytiniuose Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos reikalų sistemos įstaigų apsaugą ir kontrolę.

3.3. Taigi, pareiškėjo nuomone, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) nustačius, kad tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d. į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neįskaičiuojamas vien dėl to, kad asmenys jose liko tarnauti ne pašaukti atlikti prievartinę būtinąją karo tarnybą, o vykdydami Lietuvos Respublikos valdžios pareigūnų pavedimus, pažeistas Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas, 52 straipsnis, konstitucinis teisinės valstybės principas.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Lietuvos Respublikos Seimo atstovo Seimo nario Algimanto Dumbravos rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktas (2015 m. birželio 25 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijai.

Suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

4.1. Suinteresuoto asmens atstovas pažymi, kad pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2020 m. gegužės 7 d. redakcija) 1 punktą tarnybos laikui pensijai skirti gali būti prilygintas tarnybos laikas po 1990 m. kovo 11 d. tik konkrečiais minėtame įstatyme nurodytais atvejais, t. y. tik tada, kai asmuo dirbo SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose, vykdžiusiuose Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusią pataisos reikalų sistemos įstaigų apsaugą ir kontrolę, arba kai jis atliko prievartinę būtinąją karo tarnybą Lietuvoje veikusiose SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose. Toks teisinis reguliavimas nustatytas atsižvelgiant į *inter alia* Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimus. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, be kita ko, pažymėta, kad „nėra jokio konstitucinio pagrindo tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti prilyginti faktinį tarnybos po 1990 m. kovo 11 d. kituose SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės ir vidaus reikalų padaliniuose, kitose SSRS ginkluotųjų pajėgų, pasienio tarnybos, muitinės, saugumo ir kitose tarnybose laiką“.

4.2. Suinteresuoto asmens atstovas nurodo, kad viename ar kitose struktūrose tarnavusių asmenų teisė gauti pensiją, teisėta galimybė įtraukti tam tikrus laikotarpius apskaičiuojant socialinio draudimo ar valstybinę pensiją, prilyginti juos darbo ar tarnybos laikotarpiui buvo siejama su šių asmenų darbo ar tarnybos metu turėtais teisėtais lūkesčiais. Suinteresuoto asmens atstovo manymu, vertinant faktinį tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laiką po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu ir taip vykdė Lietuvai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais ir Lietuvos Respublikos naudai, pažymėtina, kad priėmus Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, pagal kurį *inter alia* nustatomas tarnybos laikas pareigūnų ir karių valstybinei pensijai apskaičiuoti, jame nuo pat šio įstatymo įsigaliojimo 1995 m. sausio 1 d. nebuvo nustatyta, kad tarnybos laikui valstybinei pensijai skirti prilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., taigi ir atitinkami lūkesčiai nebuvo įtvirtinti.

4.3. Suinteresuoto asmens atstovas pažymi, jog turėtų būti atsižvelgiama ir į tai, kad Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, t. y. teisėtai veikiantis Lietuvos Respublikos institucija, Lietuvoje įsteigtas 1990 m. kovo 26 d., o pareiškėjas LSSR valstybės saugumo komitete toliau tam tikrą laiką tarnavo ir po 1990 m. kovo 11 d.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

5. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Konstitucijai neprieštaravo Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko, pasak pareiškėjo, Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu ir taip vykdė Lietuvos Respublikai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais ir Lietuvos Respublikos naudai.

6. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas, savo nutarimuose vertindamas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkto (2007 m. sausio 18 d., 2012 m. spalio 2 d., 2013 m. gruodžio 3 d., 2015 m. birželio 25 d. redakcijos) nuostatų atitikimą Konstitucijai, yra atskleidęs, kaip keitėsi teisinis reguliavimas, susijęs su tarnybos kitų valstybių, *inter alia* SSRS, ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laiko įskaitymu į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti.

6.1. Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimuose konstatuota, kad:

– Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1990 m. kovo 21 d. priėmė kreipimąsi į vidaus reikalų įstaigų darbuotojus, kuriuo kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis nepriklausomai nuo tautybės ir pasaulėžiūros, turintis darbo vidaus reikalų įstaigose patyrimą, pasirengęs prisiekti ištikimybę Lietuvai ir jai tarnauti, buvo kviečiamas ir toliau sąžiningai dirbti savo darbą; šiame kreipimesi buvo užtikrinta, kad „bus išsaugotos socialinės vidaus reikalų darbuotojų garantijos: pensijos, mokamos nežiūrint į tai, kurioje valstybėje tarnauta, išliks užsitarnautas laipsnis, vidutinis pareigūno atlyginimas viršys uždarbio vidurkį Respublikoje“; taigi, atkūrusi nepriklausomybę, Lietuvos Respublika šiuo kreipimusi prisiėmė įsipareigojimą ištikimiems jai vidaus reikalų sistemos darbuotojams išsaugoti socialines garantijas, įgytas iki nepriklausomybės atkūrimo, „nežiūrint į tai, kurioje valstybėje tarnauta“, t. y. *inter alia* į tai, kad tarnauta SSRS vidaus reikalų sistemoje; tačiau Lietuvos Respublika neprisiėmė jokių įsipareigojimų asmenims, kurie nebuvo „pasirengę prisiekti ištikimybę Lietuvai ir jai tarnauti“ po 1990 m. kovo 11 d., taip pat neprisiėmė įsipareigojimų išsaugoti socialines garantijas, įgytas tarnaujant SSRS vidaus reikalų sistemoje po 1990 m. kovo 11 d.;

– pareigūnų ir karių tarnybos laikas, reikalingas pareigūnų ir karių valstybinei pensijai gauti, pirmą kartą buvo reglamentuotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta laikinu teisiniu reguliavimu, *inter alia* Vyriausybės 1992 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 490 „Dėl vidaus reikalų sistemos pareigūnų ir karių pensinio aprūpinimo“; pagal Vyriausybės nustatytą laikiną teisinį reguliavimą, galiojusį iki 1994 m. gruodžio 31 d., į tarnybos stažą pareigūnų ir karių valstybinei

pensijai (pensijai už iš tarnautus metus) skirti buvo įskaitomas *inter alia* tarnybos laikas SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje ir vidaus reikalų sistemoje; atsižvelgiant *inter alia* į minėtą Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. kovo 21 d. kreipimąsi į vidaus reikalų įstaigų darbuotojus, Vyriausybės nustatytas teisinis reguliavimas, galiojęs iki 1994 m. gruodžio 31 d., turėjo būti suprantamas kaip įpareigojantis įskaityti į tarnybos stažą pareigūnų ir karių valstybinei pensijai (pensijai už iš tarnautus metus) skirti tik tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje ir vidaus reikalų sistemoje laiką iki 1990 m. kovo 11 d.

6.2. Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 20 d. nutarime taip pat pažymėta, kad Vyriausybė 1991 m. rugsėjo 30 d. priėmė nutarimą Nr. 398 „Dėl buvusių TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės liktinių karių, praporščikų ir karininkų, priimtų tarnauti į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemą“, kuriame, „siekdama sudaryti buvusiems TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės liktiniams kariams, praporščikams ir karininkams sąlygas tęsti tarnybą Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje“, nutarė nustatyti, kad šiems asmenims, tarnavusiems Lietuvos Respublikos teritorijoje ir priimtiems tarnauti į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemą, iš tarnautas SSRS ginkluotosiose pajėgose ir SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenėje laikas įskaitomas į tarnybos stažą, suteikiantį teisę gauti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pensiją, taip pat procentinį darbo užmokesčio priedą už iš tarnautus vidaus reikalų sistemoje metus; šiems į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemą tarnauti priimtiems pareigūnams taikomos ir kitos Lietuvos Respublikos įstatymuose ir nutarimuose vidaus reikalų sistemos pareigūnams numatytos socialinės garantijos.

6.3. Taigi, kaip *inter alia* konstatuota Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimuose, pagal Vyriausybės nustatytą laikiną pareigūnų ir karių socialinių garantijų teisinį reguliavimą į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai (pensijai už iš tarnautus metus) skirti buvo įskaitomas tik tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje ir vidaus reikalų sistemoje laikas iki 1990 m. kovo 11 d.

7. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad Vyriausybė 1991 m. rugpjūčio 26 d. priėmė nutarimą Nr. 360 „Dėl TSRS gynybos ministerijos, TSRS vidaus reikalų ministerijos ir TSRS valstybės saugumo komiteto įstaigų darbuotojų socialinės rehabilitacijos bei jų šeimų socialinių garantijų“, kurio 1.4 papunktyje buvo nustatyta, kad buvusiems Vyriausybės aktais likviduojamų TSRS gynybos ministerijos, TSRS vidaus reikalų ministerijos ir TSRS valstybės saugumo komiteto įstaigų darbuotojams, išreiškusiems pageidavimą dirbti Lietuvai ir jai nenusikaltusiems, taikomos garantijos, kad, turint ar įgijus teisę į valstybinio socialinio draudimo pensiją, įskaitomas tarnybos nurodytose įstaigose laikas. Taigi šiuo Vyriausybės nutarimu Lietuvos Respublika prisiėmė įsipareigojimą minėtų įstaigų darbuotojams, išreiškusiems pageidavimą dirbti

Lietuvos Respublikai ir jai nenusikaltusiems, į stažą, reikalingą tai pensijai gauti, įskaityti tarnybos nurodytose įstaigose laiką.

8. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad minėtu Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 26 d. nutarimu Nr. 360 Lietuvos Respublika įsipareigojo visą tarnybos laiką SSRS gynybos ministerijos, vidaus reikalų ministerijos, valstybės saugumo komiteto įstaigose įskaityti į stažą valstybinio socialinio draudimo pensijai gauti, tačiau pagal minėtą Vyriausybės nustatytą laikiną teisinį reguliavimą, galiojusį iki 1994 m. gruodžio 31 d., nebuvo įsipareigota į tarnybos laiką valstybinei pensijai skirti įskaityti tarnybos *inter alia* SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų sistemoje ir kitose tarnybose laiko po 1990 m. kovo 11 d.

9. Seimas 1994 m. gruodžio 13 d. priėmė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą, įsigaliojusį 1995 m. sausio 1 d. Šiame įstatyme *inter alia* buvo nustatyta, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, šios pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai.

Šis įstatymas buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2005 m. gegužės 19 d. priimtu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pakeitimo įstatymu, įsigaliojusiu 2005 m. liepos 1 d., kuriuo Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas (1994 m. gruodžio 13 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) išdėstytas nauja redakcija, taip pat Seimo 2007 m. sausio 18 d. priimtu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo pavadinimo, 1, 3, 6, 12 ir 16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, kuriuo *inter alia* pakeistas įstatymo pavadinimas, jį išdėstant taip: „Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas“.

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme apibrėžiant, kokie laikotarpiai iki šio įstatymo įsigaliojimo 1995 m. sausio 1 d. gali būti prilyginami tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, buvo nustatyta, kad tarnybos laikui valstybinei pensijai skirti prilyginamas tik faktinis tarnybos kitų valstybių ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikas iki 1990 m. kovo 11 d.

10. Seimas 2015 m. birželio 25 d. priėmė Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo Nr. I-693 3, 6, 7, 9, 16 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 15²

straipsniu įstatymą, kuriuo Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2013 m. gruodžio 3 d. redakcija) buvo išdėstytas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama redakcija.

10.1. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio „Įstatymo įsigaliojimas ir taikymas“ 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Asmenims, priimtiems tarnauti vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnais ir kariais, muitinės pareigūnais (muitinės sistemoje dirbti muitinės mobiliosiose grupėse ar muitinės postuose arba atlikti kriminalinę žvalgybą ir (arba) ikiteisminį tyrimą), tarnybos laikui pensijai skirti prilyginami šie laikotarpiai, buvę iki 1995 m. sausio 1 d.:

1) faktinis tarnybos kitų valstybių ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikas iki 1990 m. kovo 11 d. ir faktinis Lietuvoje veikusių SSRS karinių komisariatų pašauktų asmenų prievartinės būtiniosios karinės tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d., jeigu asmuo už jį negauna kitos valstybės pensijos;

<...>“

10.1.1. Taigi pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti buvo prilyginamas tik faktinis tarnybos kitų valstybių ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikas iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d.

10.1.2. Kartu pažymėtina, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu taip pat buvo nustatyta išimtis, kada tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti prilyginamas ir faktinis tarnybos kitų valstybių ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d., – tai faktinis Lietuvoje veikusių SSRS karinių komisariatų pašauktų asmenų prievartinės būtiniosios karo tarnybos laikas. Vadinasi, pagal ginčijamą Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą joks kitas tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d., išskyrus prievartinę būtinąją karo tarnybą, tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti nebuvo prilygintas.

10.1.3. Šiame kontekste paminėtina, jog Konstitucinis Teismas 2013 m. vasario 22 d. nutarime *inter alia* pripažino, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2012 m. spalio 2 d. redakcija) 1 punktą tiek, kiek jame nustačius, kad nurodytiems

asmenims faktinis prievartinės būtiniosios karo tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikas iki 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, nenustatyta, kad tokios tarnybos laikotarpis po 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos laiką šiai pensijai skirti asmenims, kurie tapo Lietuvos Respublikos piliečiais apsisprendę dėl Lietuvos Respublikos pilietybės iki jų paėmimo į karo tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose arba tokios karo tarnybos metu, prieštaravo Konstitucijai.

Taigi Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įtvirtintas faktinio Lietuvoje veikusių SSRS karinių komisariatų pašauktų asmenų prievartinės būtiniosios karo tarnybos laiko po 1990 m. kovo 11 d. prilyginimo tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti teisinis reguliavimas buvo nustatytas atsižvelgiant į minėtą Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutarimą.

10.2. Apibendrinant Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti prilyginus faktinį tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose, be kita ko, ir valstybės saugumo komitete, laiką iki 1990 m. kovo 11 d., tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti nebuvo prilygintas faktinis šios tarnybos laikas po 1990 m. kovo 11 d., net jei asmuo tokią tarnybą atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu.

10.3. Pažymėtina, kad ginčijamas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo pakeistas *inter alia* Seimo 2018 m. birželio 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo Nr. I-693 16 straipsnio pakeitimo įstatymu, kuriuo Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktas (2015 m. birželio 25 d. redakcija) buvo išdėstytas nauja redakcija, *inter alia* jame nustatant, kad asmenims, priimtiems tarnauti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, vidaus tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros sistemose, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnais ir kariais, muitinės, Vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnais, tarnybos laikui pensijai skirti prilyginamas faktinis tarnybos SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose, vykdytiniuose Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusiuose pataisos reikalų sistemos įstaigų apsaugą ir kontrolę, laikas po 1990 m. kovo 11 d.

Taigi Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2018 m. birželio 14 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu buvo nustatyta dar viena išimtis, kada tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti prilyginamas tarnybos laikas kitos

valstybės vidaus reikalų institucijose po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d., – tai faktinis tarnybos Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusiuose SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose, vykdytiniuose Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos reikalų sistemos įstaigų apsaugą ir kontrolę, laikas po 1990 m. kovo 11 d.

Paminėtina, kad toks teisinis reguliavimas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte buvo įtvirtintas po to, kai Konstitucinis Teismas 2016 m. birželio 20 d. nutarimu pripažino, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilygintas faktinis tarnybos SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose vykdam Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos darbų įstaigų ir tardymo izoliatorių apsaugos ir kontrolės funkcijas laikas nuo 1990 m. kovo 11 d. iki šių įstaigų apsaugą ir kontrolę perėmė Lietuvos Respublika, prieštaravo Konstitucijai.

11. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, jog Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje, *inter alia* 2013 m. vasario 22 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimuose, yra pažymėjęs, kad 1990 m. kovo 11 d. atkurdam nepriklausomybę Lietuvos Respublika perėmė į savo jurisdikciją buvusias Lietuvos TSR respublikinio ir sąjunginio-respublikinio pavaldumo, *inter alia* vidaus reikalų sistemos, valstybės valdymo institucijas; perimant į Lietuvos Respublikos jurisdikciją vidaus reikalų sistemą ir ją reformuojant siekta užtikrinti viešąją tvarką ir visuomenės saugumą.

12. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu pažymėtina ir tai, kad Vyriausybė 1990 m. kovo 26 d. nutarimu Nr. 77 „Dėl Valstybės saugumo departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės steigimo ir jo generalinio direktoriaus paskyrimo“ nutarė „sustabdyti Respublikos valstybės saugumo komiteto veiklą ir įsteigti Valstybės saugumo departamentą prie Vyriausybės“ bei paskirti šio departamento generalinį direktorių.

II

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

13. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar pareiškėjo ginčijamas tarnybos laiko pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti apskaičiavimo teisinis reguliavimas neprieštaravo Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

14. Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“

14.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios, ne tik Konstitucijos 52 straipsnyje *expressis verbis* nurodytosios, pensijos ir socialinė parama; įstatymais nustačius pensijų rūšis, asmenis, turinčius teisę į pensiją, pensijų skyrimo ir mokėjimo pagrindus, sąlygas, pensijų dydžius, valstybei kyla pareiga pensinio aprūpinimo santykių srityje laikytis konstitucinių teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo principų (*inter alia* 2012 m. vasario 6 d., 2013 m. vasario 22 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimai).

14.2. Konstitucijos 52 straipsnyje tiesiogiai neįvardytos pensijos šiuo metu *inter alia* yra nustatytos Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme; valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos, taip pat nuo kitų valstybinio socialinio draudimo pensijų: jos yra mokamos iš valstybės biudžeto ir skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiesiems asmenims (*inter alia* 2008 m. gruodžio 24 d., 2012 m. vasario 6 d. nutarimai); valstybines pensijas skiriant už tam tikrą tarnybą, už nuopelnus Lietuvos valstybei ar kaip kompensaciją nukentėjusiesiems asmenims, taip pat galioja nuostata dėl valstybės įstatymu priimto įsipareigojimo asmeniui, atitinkančiam įstatymo nustatytas sąlygas, paskirti ir mokėti atitinkamą pensiją ir to asmens teisė reikalauti, kad valstybė vykdytų šį įstatymu priimtą įsipareigojimą (*inter alia* 2012 m. vasario 6 d., 2013 m. vasario 22 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjo diskrecija nustatant valstybinių pensijų skyrimą yra platesnė nei reglamentuojant kitas pensijas, jų skyrimo sąlygos gali būti labai įvairios ir priklausyti *inter alia* nuo tarnybos ypatumų, ekonominių valstybės išgalių (*inter alia* 2008 m. gruodžio 24 d., 2015 m. gegužės 6 d., 2016 m. sausio 26 d. nutarimai).

14.3. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs ir tai, kad pareigūnų ir karių valstybinės pensijos paskirtis yra *inter alia* atlyginti už sudėtingą, atsakingą, dažnai rizikingą ir pavojingą asmens tarnybą valstybei; valstybinių pensijų ypatumai leidžia įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir paisant Konstitucijos normų bei principų, nustatyti atitinkamas šios pensijos skyrimo sąlygas; šių pensijų gavimas siejamas su atitinkamu asmens statusu (tarnyba, nuopelnais ar kitomis aplinkybėmis, nuo kurių priklauso valstybinės pensijos skyrimas) (*inter alia* 2008 m. gruodžio 24 d., 2013 m. vasario 22 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje taip pat pažymėta, kad įstatymų leidėjas, reglamentuodamas pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimą, turi apibrėžti, be kita ko, tarnybos laiką, būtina šiai valstybinei pensijai skirti; šiam laikui gali būti prilyginti ir tam tikri kiti su tarnyba susiję laikotarpiai; nustatydamas šį teisinį reguliavimą ir paisydamas Konstitucijos, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją: atsižvelgdamas į reikšmingas aplinkybes, jis, be kita ko, gali nustatyti ir tam tikrų ypatumų turintį atskirų statutinių valstybės institucijų pareigūnų tarnybos

laiko, būtino pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, apskaičiavimo, taip pat kitų laikotarpių prilyginimo šiam laikui teisinį reguliavimą (2015 m. gegužės 6 d., 2017 m. sausio 25 d. nutarimai).

14.4. Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į pareigūnų ir karių valstybinių pensijų sampratą, ne kartą yra pažymėjęs, kad, įstatymu nustačius tokią valstybinę pensiją, jos skyrimas ir gavimas turi būti siejamas būtent su asmens tarnyba Lietuvos valstybei (*inter alia* 2013 m. vasario 22 d., 2015 m. gegužės 6 d., 2017 m. sausio 25 d. nutarimai); pagal Konstituciją asmens tarnyba Lietuvos valstybei yra būtina sąlyga Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinei pensijai gauti (2016 m. gegužės 12 d. sprendimai Nr. KT14-S7/2016, KT15-S8/2016).

Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutarime pabrėžta, jog tarnyba kitai valstybei, *inter alia* SSRS (įskaitant Lietuvos TSR), negali būti laikoma tarnyba Lietuvos valstybei; tačiau pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi diskreciją, atsižvelgdamas į reikšmingas aplinkybes, nustatyti tokį pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrai būtino šiai pensijai skirti asmens tarnybos Lietuvos valstybei laiko daliai gali būti prilygintas tarnybos kitai valstybei laikas tokiomis aplinkybėmis, kai atlikti tarnybos Lietuvos valstybei objektyviai buvo neįmanoma (*inter alia* laikotarpiu iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d., kai vienintelės Lietuvos valstybės institucijos buvo užsienyje veikusios Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos); įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį pareigūnų ir karių valstybinės pensijos būtų skiriamos *inter alia* asmenims, netarnavusiems Lietuvos valstybei.

15. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad, įstatymu nustačius pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, Konstitucijos 52 straipsnis suponuoja pareigą įstatymų leidėjui nustatyti tokį šios pensijos teisinį reguliavimą, kuris būtų suderinamas su Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygiateisiškumo principu (2013 m. vasario 22 d., 2017 m. sausio 25 d. nutarimai); įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, jos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, turi laikytis konstitucinio visų asmenų lygybės principo (2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas), paisyti iš Konstitucijos 29 straipsnio kylančio reikalavimo, kad pareigūnai ir kariai, kurių teisinė padėtis yra vienoda, kai tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad tokių pareigūnų ir karių nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas, būtų traktuojami vienodai (2008 m. gruodžio 24 d., 2016 m. sausio 25 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, kad konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra ir konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas.

16. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad aiškinant Konstitucijos 52 straipsnį būtina atsižvelgti ir į konstitucinį teisinės valstybės principą (2003 m. gruodžio 3 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimai).

16.1. Neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas; šie konstituciniai principai suponuoja valstybės pareigą apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti priimtus įsipareigojimus asmeniui; neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai); asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius įstatymus ar kitus teisės aktus, neprieštaraujančius Konstitucijai, įgytos teisės bus išlaikytos nustatyta laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. vasario 2 d. nutarimai).

16.2. Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta valstybės pareiga laiduoti piliečių teisę gauti socialinę paramą įstatymų numatytais atvejais suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį įstatymuose numatytos pareigūnų ir karių valstybinės pensijos teisinį reguliavimą, kuriuo būtų paisoma konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* teisingumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo imperatyvų (2016 m. birželio 20 d. nutarimas); įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, yra saistomas konstitucinio socialinės darnos imperatyvo, teisingumo, protingumo ir proporcingumo principų (*inter alia* 2003 m. gruodžio 3 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimai); valstybinės pensijos skyrimas ir mokėjimas neturi tapti privilegija; jeigu įstatymų leidėjas, įstatymu nustatydamas *inter alia* tokio pensinio aprūpinimo pagrindus, asmenis, kuriems skiriamos ir mokamos šios pensijos, pensijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas, nepaisytų Konstitucijos (pavyzdžiui, valstybines pensijas skirtų asmenims, kuriems tokios pensijos negali būti skiriamos), toks pensinis aprūpinimas pagal Konstituciją negalėtų būti ginamas (*inter alia* 2003 m. gruodžio 3 d., 2015 m. lapkričio 26 d., 2016 m. sausio 26 d. nutarimai).

17. Kaip minėta, Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutarime pabrėžta, jog tarnyba kitai valstybei, *inter alia* SSRS (įskaitant Lietuvos TSR), negali būti laikoma tarnyba Lietuvos valstybei.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 52 straipsnį, konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymų leidėjas, turėdamas plačią diskreciją nustatyti pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo teisinį reguliavimą, *inter alia* apibrėžti tarnybos laiką, būtina šiai valstybinei pensijai skirti, atsižvelgdamas į pareigūnų ir karių valstybinės pensijos paskirtį, negali nustatyti, kad laikui, būtinam pareigūnų ir karių valstybinei

pensijai skirti, būtų prilygintas tarnybos kitai valstybei (*inter alia* SSRS) laikas, kai objektyviai buvo įmanoma tarnauti Lietuvos valstybei; toks pensinis aprūpinimas pagal Konstituciją negalėtų būti ginamas.

III

Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkto (2015 m. birželio 25 d. redakcija) atitikties Konstitucijai vertinimas

18. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tirama, ar Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaravo Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktas (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko, pasak pareiškėjo, Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu ir taip vykdė Lietuvos Respublikai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais ir Lietuvos Respublikos naudai.

19. Pareiškėjo teigimu, ginčijamu teisiniu reguliavimu pažeidžiamas konstitucinis teisingumo principas, nes faktinis asmenų tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d. neprilyginamas tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti tik dėl to, kad asmenys neatitinka sąlygos būti pašaukti atlikti prievartinę būtinąją karo tarnybą, nors jie tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose po 1990 m. kovo 11 d. atliko, pasak pareiškėjo, Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ar pavedimu, jos metu vykdė Lietuvos Respublikai svarbias funkcijas, veikė Lietuvos Respublikos interesais, taigi buvo lojalūs Lietuvos valstybei. Pareiškėjo manymu, tokie asmenys turėtų būti prilyginami Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2020 m. gegužės 7 d. redakcija) 1 punkte nurodytiems asmenims, kuriems tarnybos SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose, vykdžiusiuose Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusią pataisos reikalų sistemos įstaigų apsaugą ir kontrolę, laikas po 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos stažą apskaičiuojant pareigūnų ir karių valstybinę pensiją.

Pasak pareiškėjo, SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose tarnavę asmenys, veikę Lietuvos Respublikos interesais ir vykdę Lietuvos valstybei svarbias funkcijas, kaip ir pataisos darbų įstaigose ir tardymo izoliatoriuose tarnavę asmenys, buvo lojalūs Lietuvos Respublikai, todėl turėjo pagrįstą lūkestį, kad šis jų tarnybos laikotarpis bus įskaičiuotas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti.

20. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime minėta:

– pagal Konstitucijos 52 straipsnį įstatymų leidėjo diskrecija nustatant valstybinių pensijų skyrimą yra platesnė nei reglamentuojant kitas pensijas, jų skyrimo sąlygos gali būti labai įvairios ir priklausyti *inter alia* nuo tarnybos ypatumų; pareigūnų ir karių valstybinės pensijos paskirtis yra *inter alia* atlyginti už sudėtingą, atsakingą, dažnai rizikingą ir pavojingą asmens tarnybą valstybei; šių pensijų gavimas siejamas su atitinkamu asmens statusu (tarnyba, nuopelnais ar kitomis aplinkybėmis, nuo kurių priklauso valstybinės pensijos skyrimas);

– pagal Konstitucijos 52 straipsnį įstatymų leidėjas, reglamentuodamas pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimą, turi apibrėžti, be kita ko, tarnybos laiką, būtiną šiai valstybinei pensijai skirti; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi diskreciją, atsižvelgdamas į reikšmingas aplinkybes, nustatyti tokį pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrai būtino šiai pensijai skirti asmens tarnybos Lietuvos valstybei laiko daliai gali būti prilygintas tarnybos kitai valstybei laikas tokiomis aplinkybėmis, kai atlikti tarnybos Lietuvos valstybei objektyviai buvo neįmanoma;

– pagal Konstituciją, *inter alia* jos 52 straipsnį, konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymų leidėjas negali nustatyti, kad laikui, būtinam pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, būtų prilygintas tarnybos kitai valstybei (*inter alia* SSRS) laikas, kai objektyviai buvo įmanoma tarnauti Lietuvos valstybei;

– Konstitucijos 52 straipsnis suponuoja pareigą įstatymų leidėjui nustatyti tokį šios pensijos teisinį reguliavimą, kuris būtų suderinamas su Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygiateisiškumo principu; įstatymų leidėjas, nustatydamas, kokiems asmenims skiriama ir mokama pareigūnų ir karių valstybinė pensija, jos skyrimo ir mokėjimo pagrindus bei sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, turi paisyti iš Konstitucijos 29 straipsnio kylančio reikalavimo, kad pareigūnai ir kariai, kurių teisinė padėtis yra vienoda, kai tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad tokių pareigūnų ir karių nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas, būtų traktuojami vienodai;

– Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta valstybės pareiga laiduoti piliečių teisę gauti socialinę paramą įstatymų numatytais atvejais suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį įstatymuose numatytos pareigūnų ir karių valstybinės pensijos teisinį reguliavimą, kuriuo būtų paisoma konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* teisingumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo imperatyvų.

21. Minėta ir tai, kad pagal ginčijamą Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti prilyginus faktinį tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose, taigi, ir valstybės saugumo komitete, laiką iki 1990 m. kovo 11 d., tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei

pensijai skirti nebuvo prilygintas faktinis šios tarnybos laikas po 1990 m. kovo 11 d., net jei asmuo tokią tarnybą atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu.

21.1. Kaip minėta šiame Konstitucinio Teismo nutarime, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įtvirtintas faktinio Lietuvoje veikusių SSRS karinių komisariatų pašauktų asmenų prievartinės būtiniosios karo tarnybos laiko po 1990 m. kovo 11 d. prilyginimo tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti teisinis reguliavimas buvo nustatytas atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutarimą, kuriuo pripažinta, kad *inter alia* Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies (2012 m. spalio 2 d. redakcija) 1 punktą tiek, kiek jame nustačius, kad nurodytiems asmenims faktinis prievartinės būtiniosios karo tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose (išskyrus tarnybą naikintojų būriuose ir batalionuose) laikas iki 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, nenustatyta, kad tokios tarnybos laikotarpis po 1990 m. kovo 11 d. įskaitomas į tarnybos laiką šiai pensijai skirti asmenims, kurie tapo Lietuvos Respublikos piliečiais apsisprendę dėl Lietuvos Respublikos pilietybės iki jų paėmimo į karo tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose arba tokios karo tarnybos metu, prieštaravo Konstitucijai.

21.2. Minėta ir tai, kad Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 20 d. nutarime prieštaravusiu Konstitucijai pripažintas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilygintas faktinis tarnybos SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose vykdant Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos darbų įstaigų ir tardymo izoliatorių apsaugos ir kontrolės funkcijas laikas nuo 1990 m. kovo 11 d. iki šių įstaigų apsaugą ir kontrolę perėmė Lietuvos Respublika, taip pat pažymėta, kad nėra jokio konstitucinio pagrindo tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti prilyginti faktinį tarnybos po 1990 m. kovo 11 d. kituose SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės ir vidaus reikalų padaliniuose, SSRS ginkluotųjų pajėgų, pasienio tarnybos, muitinės, saugumo ir kitose tarnybose laiką (išskyrus faktinį prievartinės būtiniosios karo tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose atitinkamą laikotarpį po 1990 m. kovo 11 d.).

Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 20 d. nutarime konstatuota ir tai, kad tarnyba SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose negali būti laikoma tarnyba Lietuvos valstybei, o tarnybos laikas šiuose padaliniuose nuo 1990 m. kovo 11 d. nelaikytinas laikotarpiu, kuriuo atlikti tarnybos Lietuvos valstybei buvo objektyviai neįmanoma (išskyrus tame nutarime nustatytas aplinkybes, taikytinas tarnybai Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos darbų

įstaigų ir tardymo izoliatorių apsaugą ir kontrolę vykdžiusiuose SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose).

22. Sprendžiant, ar Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktas (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta pareiškėjo, neprieštaravo Konstitucijai, pažymėtina, kad, priešingai nei teigia pareiškėjas, faktinis tarnybos Lietuvoje veikusiose SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose laikas po 1990 m. kovo 11 d. galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu veikiant Lietuvos Respublikos interesais negali būti prilyginamas prievartinei būtinajai karo tarnybai SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose po 1990 m. kovo 11 d., kurios laikas pagal ginčijamą Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2015 m. birželio 25 d. redakcija) įskaitomas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, nes tarnybos Lietuvoje veikusiose SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose po 1990 m. kovo 11 d. atlikimas galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu savaime nesuponuoja pagrindo teigti, kad prieš tokius asmenis buvo naudojama būtent kitos valstybės (šiuo atveju SSRS) institucijų ar pareigūnų prievarta, jie buvo persekiojami ar verčiami likti tarnyboje; kaip nustatyta Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutarime, tokie SSRS institucijų prievartiniai veiksmai buvo naudojami šauktinio amžiaus asmenų atžvilgiu, jėga verčiant juos tarnauti SSRS ginkluotosiose pajėgose po 1990 m. kovo 11 d.

Kartu pažymėtina, kad faktinė tarnyba SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose po 1990 m. kovo 11 d., *inter alia* valstybės saugumo komitete, kai asmuo tokią tarnybą atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu ir veikė Lietuvos Respublikos interesais, negali būti prilyginta SSRS vidaus reikalų ministerijai pavaldžių padalinių pareigūnų, vykdžiusių Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių pataisos darbų įstaigų ir tardymo izoliatorių apsaugą ir kontrolę, tarnybai, atsižvelgiant į tai, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 20 d. nutarime, kitaip nei daugelio kitų SSRS vidaus reikalų ministerijai buvusių pavaldžių padalinių, 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublika objektyviai negalėjo perimti į savo jurisdikciją jos teritorijoje veikusių pataisos darbų įstaigų ir tardymo izoliatorių, šių įstaigų apsaugą ir kontrolę Lietuvos Respublika perėmė palaipsniui, todėl jose tarnavę lojalūs Lietuvos Respublikai asmenys negalėjo iš karto pereiti į tarnybą Lietuvos Respublikai; be to, minėtų padalinių pareigūnai, pataisos darbų įstaigose ir tardymo izoliatoriuose atlikdami apsaugos ir kontrolės funkcijas, kartu prisidėjo prie visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos palaikymo Lietuvos Respublikoje. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Valstybės saugumo departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės netrukus po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo buvo įsteigtas

Vyriausybės 1990 m. kovo 26 d. nutarimu Nr. 77 „Dėl Valstybės saugumo departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės steigimo ir jo generalinio direktoriaus paskyrimo“.

22.1. Vadinasi, asmenų, kurie tarnybą SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose po 1990 m. kovo 11 d. atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu, ir asmenų, kurie tuo laiku buvo prievarta paimti į karo tarnybą SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje, vidaus reikalų ir kitose tarnybose arba atliko tarnybą Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusiose pataisos darbų įstaigose ir tardymo izoliatoriuose dėl to, kad tarnauti Lietuvos valstybei buvo objektyviai neįmanoma, teisinė padėtis yra nevienoda. Taigi nevienodas minėtų asmenų grupių traktavimas Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) nustatant, kokie tarnybos kitai valstybei, *inter alia* SSRS, laikotarpiai gali būti prilyginami tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, pagal Konstituciją yra objektyviai pateisinamas.

22.2. Minėta ir tai, kad Vyriausybės nustatytu laikinu pareigūnų ir karių valstybinių pensijų teisiniu reguliavimu, galiojusių iki 1994 m. gruodžio 31 d., Lietuvos Respublika neįsipareigojo į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti įskaityti tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose, pasienio tarnyboje ir vidaus reikalų sistemoje laiko po 1990 m. kovo 11 d. Minėta ir tai, kad Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 20 d. nutarime konstatuota, jog tarnyba SSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės padaliniuose negali būti laikoma tarnyba Lietuvos valstybei, o tarnybos laikas šiuose padaliniuose nuo 1990 m. kovo 11 d. nelaikytinas laikotarpiu, kuriuo atlikti tarnybos Lietuvos valstybei buvo objektyviai neįmanoma.

Taigi pažymėtina, kad asmenys, kurie tarnybą SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose po 1990 m. kovo 11 d. atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu, kai objektyviai buvo įmanoma tarnauti Lietuvos valstybei jos kontroliuojamose institucijose, negalėjo turėti teisėtų lūkesčių, kad šis laikotarpis bus įskaitytas į tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti.

22.3. Vadinasi, konstatuotina, kad įstatymų leidėjas, naudodamasis savo turima plačia diskrecija Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija) apibrėžti tarnybos laiką pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, *inter alia* nustatyti, kokie tarnybos kitai valstybei laikotarpiai gali būti prilyginami tarnybos laikui šiai pensijai skirti, nepažeidė iš Konstitucijos, *inter alia* jos 29, 52 straipsnių, kylančio reikalavimo, nustatant pareigūnų ir karių valstybinės pensijos skyrimo sąlygas, laikytis konstitucinio visų asmenų lygybės principo, taip pat reikalavimo nenustatyti, kad laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti būtų prilygintas tarnybos laikas kitai valstybei (*inter alia* SSRS), kai objektyviai buvo įmanoma tarnauti Lietuvos valstybei. Konstatuotina ir tai, kad ginčijamu Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2015 m. birželio 25 d. redakcija)

įtvirtintu teisiniu reguliavimu nebuvo pažeisti iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys teisingumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio tikrumo imperatyvai.

23. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2015 m. birželio 25 d. redakcija) tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu, neprieštaravo Konstitucijos 29, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punktą (2015 m. birželio 25 d. redakcija, TAR, 2015-07-01, Nr. 10600) tiek, kiek pagal jį tarnybos laikui pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti neprilyginamas faktinis tarnybos SSRS kariniuose, vidaus reikalų ministerijos ar kituose padaliniuose laikas po 1990 m. kovo 11 d., kai asmuo tokią tarnybą atliko galimai Lietuvos Respublikos pareigūnų nurodymu, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Giedrė Lastauskienė

Vytautas Mizaras

Algis Norkūnas

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė